

ESPON

Co-funded by
the European Union
Interreg

Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

ESPON PROGRAMOS TEMATINIŲ VEIKSMŲ PLANŲ (TAP) SANTRAUKA

Kontaktinis asmuo:
Sandra Jeglinskė, Aplinkos ministerijos architektūros ir inovacijų politikos grupės patarėja, ESPON programos ECP
sandra.jeglinske@am.lt, tel. nr. + 370 671 13 753

Kas yra ESPON?

ESPON - Europos teritorijų planavimo stebėjimo tinklas (angl. *European spatial planning observation network*)

Tai Europos Sąjungos (ES) finansuojama programa, remianti **ES teritorinę plėtrą ir sanglaudą** (angl. *Cohesion Policy*), **sujungianti mokslinius tyrimus su politika**, politikos formuotojams ir suinteresuotosiems šalims teikiant naujausią, kokybišką informaciją bei analizę, susijusią su įvairiais teritorijų plėtros, planavimo ir jų kryptis įtakojančiais ar lemiančiais veiksniais.

Programa skirta šalių narių bendradarbiavimui Europos teritorijų planavimo srityje.

ESPON parengtų dokumentų tikslas: padėti valdžios institucijoms nustatyti savo regiono ar miesto gaires, iššūkius ir potencialą bei formuoti sėkmingą plėtros politiką ateičiai.

ESPON rengiami dokumentai: tikslinės analizės (angl. *targeted analysis*), politikos dokumentai (angl. *policy paper*), mokslinės ataskaitos (angl. *scientific report*), atvejų tyrimai - analizės (angl. *case studies*), Europos moksliniai tyrimai (European reasearch), tiksliniai teritoriniai tyrimai (angl. *on demand territorial study*); taikomieji tyrimai (angl. *applied research*); teritorinio poveikio vertinimai (angl. *teritorial impact assesment*).

Daugiau informacijos galite rasti [čia](#):

WWW.ESPON.EU

- **ESPON finansavimas ir dalyvavimas:**
Visos 27 ES valstybės narės ir 4 valstybės partnerės (Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija) dalyvauja ESPON programoje ir prisideda prie jos bendro finansavimo
- **ESPON MEDŽIAGOS PATEIKIMAS:**
Tyrimų rezultatus ESPON pateikia įvairiais formatais:
 - **Studijų ataskaitos** - išsamus mokslinių rezultatų pristatymas
 - **Publikacijos** - tyrimų išvados, pateikiamos parengus politikos dokumentus, atlasus ir kt.
 - **Interaktyvūs žemėlapiai** - jie iliustruoja pagrindines ESPON atlikto tyrimo išvadas
 - **Atviri duomenų rinkiniai** - paruošti ir prieinami visų norinčių atsisiuntimui ir naudojimuisi
 - **Siužetiniai žemėlapiai** - išsamūs straipsniai, patobulinti interaktyviais žemėlapiiais, iliustracine medžiaga iš ESPON portalo
 - **Tinklaraščio įrašai** - trumpi, lengvai skaitomi straipsniai konkrečia tema
 - **Vaizdo įrašai** - paaiškinamieji vaizdo, įvykių įrašai ir kt., ESPON Youtube, LinkedIn kanaluose
 - **Žurnalų straipsniai** - kuriuose pateiktos įtakingų politikos formuotojų ir tyrėjų nuomonės

Kaip aplikuoti:

KAS GALI KREIPTIS Į ESPON DĖL DOKUMENTO PARENGIMO:

Kiekviena **vietos, regioninė ar nacionalinė institucija, asociacija, aktyvi bendruomenė ir pan.** gali kreiptis į ESPON, siekdama gauti trūkstantus teritorinius įrodymus ir duomenis ar dėl analizių atlikimo. Tokiu atveju ši institucija tampa suinteresuotąja ESPON šalimi.

Pažymėtina, kad ESPON nemoka dotacijų suinteresuotosioms šalims. ESPON joms pateikia tik galutinį rezultatą t.y. parengtą dokumentą. ESPON tiesiogiai rengėjams apmoka visas su dokumento parengimu susijusias išlaidas. Galutinis dokumentas paskelbiamas ESPON svetainėje ir tampa prieinamu viešam naudojimui.

APLIKAVIMO TERMINAS:

Pasiūlymai tikslinėms analizėms, tyrimams ir jų parengimui priimami nuolat, tačiau ESPON juos vertina bei atrenka du kartus per metus.

ATRANKOS KRITERIJAI. Tam, kad būtų atrinktas pasiūlymas:

- (1) jis turi **atitikti vieną iš 8 ESPON teminių veiksmų planų** (angl. Thematic action plan, TAP) sričių;
- (2) **atspindėti konkretų** teikiančiosios šalies **politikos iššūkį** teritorijų planavimo srityje;
- (3) **būti aktualiu ir kitoms Europos šalims.**

KAS GALI RENGTI ESPON DOKUMENTUS:

- (1) Visi **ES mokslininkai, tyrėjai, ekspertai**, atitinkantys jiems keliamus reikalavimus, gali dalyvauti viešuosiuose konkursuose ESPON dokumentams (tikslinėms analizėms, tyrimams) parengti.
- (2) ESPON projektus įgyvendina akademikų ir mokslininkų, ekspertų **konsorciškai**, prioritetas - **tarptautiniai**.

FINANSAVIMAS: Priklausomai nuo projekto, ESPON dokumento parengimui gali paskirti nuo **70 000 Eur** (kai pasiūlymą teikia viena suinteresuotoji šalis) iki **250 000,00 Eur**, kai pasiūlymą teikia kelių suinteresuotųjų šalių grupė.

www: Informaciją apie kvietimus teikti pasiūlymus, gali rasti **čia:**

www: Informaciją apie kvietimus dalyvauti viešuosiuose konkursuose projektams rengti, galite rasti **čia:**

ESPON GALI PADĖTI PARENGTI:

- **tikslines analizes** (angl. targeted analysis)
- **politikos dokumentus** (angl. policy paper)
- **mokslines ataskaitas** (angl. scientific report)
- **atvejų tyrimus - analizes** (angl. case studies)
- **Europos mokslinius tyrimus** (European research)
- **tikslinius teritorinius tyrimus** (angl. on - demand territorial study)
- **taikomojo tyrimus** (angl. applied research)
- **teritorinio poveikio vertinimus** (angl. territorial impact assessment)

ESPON ĮRANKIAI IR PLATFORMA:

- **Stebėsenos metodikos bei teritorijų planavimo įrankiai**
- **ESPON duomenų ir žinių portalas**

REZULTATAI ATITINKAMAI GALI BŪTI NAUDOJAMI:

- **Politinėse diskusijose** (ES skatinimui ar inicijavimui nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu)
- **ES politikos krypčių**, tokių kaip **Sanglaudos politikos efektyvinimui ir 2030 m. ES teritorinės darbotvarkės įgyvendinimo paspartinimui**
- **ES pirmininkaujančių valstybių narių** prioritetų įgyvendinimui (atliekant mokslinius tyrimus pagal šių prioritetų tematiką)
- **Politikos pertvarkos skatinimui**
- **Padedant piliečiams / politikos formuotojams palyginti jų teritorijoje vykstančius procesus** (mieste / regione / vietovėje) **su kitose panašiose ES teritorijose vykstančiais procesais**

ESPOON teminiai veiksmų planai

ESPOON 2030 programos rengiami dokumentai skirstomi pagal **aštuonias teminių veiksmų planų** sritis.
(angl. *Thematic action plan, TAP*):

WWW: Daugiau informacijos galite rasti **čia**:

Klimatui neutralios teritorijos
(angl. *Climate neutral territories*)

Naujųjų geografinių vietovių valdymas
(angl. *Governance of new geographies*)

Krizėms atsparios teritorijos
(angl. *Places resilient to crises*)

Perspektyva visiems žmonėms ir teritorijoms
(angl. *Perspective for all people and places*)

Tarpvalstybinis gyvenimas, darbas ir kelionės
(angl. *Living, working and travelling across borders*)

Išmanus ryšys
(angl. *Smart connectivity*)

Europos teritorijos pasaulinėje sąveikoje
(angl. *European territories in global interactions*)

Natūralus prisitaikymas prie klimato kaitos
(angl. *Adapting to the impacts of climate change*)

Tikslinės analizės parengimo orientacinė trukmė

(1–5 etapai): 18–24 mėnesiai (priklausomai nuo teminės apimties arba geografinės aprėpties)

Klimatui neutralios teritorijos

(angl. Climate neutral territories)

Tikslas: surinkti teritorinius įrodymus apie (atsinaujinančios) energijos vartojimą ir gamybą, ekosistemų funkcijas, biologinę įvairovę ir gamtos išteklius Europos teritorijose ir jos jūrose.

Surinkti įrodymai suteiks informacijos apie teritorines galimybes ir iššūkius, galinčius turėti įtakos miestų ir regionų perėjimui prie klimato neutralumo iki 2050 m. Ši informacija leis įvertinti galimas pasekmes miestų ir regionų teritorijoms, skirtingais būdais siekiančioms visiško anglies dioksido kiekio mažinimo, klimato neutralumo iki 2050 m.

Dėmesys: bus sukurta žinių bazė apie teritorinius žaliojo perėjimo link klimatui neutralios ekonomikos aspektus platesne prasme, t.y. atsižvelgiant į mobilumą, erdvinį planavimą, vartojimą, energiją ir visuomenę. Šio teminio veiksmų plano srities projektuose bus tiriamos galimybės esamus iššūkius paversti galimybėmis, inter alia: anglies dvideginio išmetimo mažinimas; anglies absorbentų ir energijos vartojimo efektyvumo didinimas; apsirūpinimas energija, energijos nepritekliaus panaikinimas.

ESPON PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[NNLT] Natūralių žemės plotų paėmimo trajektorijos. Europoje taikomi politiniai sprendimai ir vykdomos veiklos

[CIRCTER] Žiedinė ekonomika ir teritorinės pasekmės

[COBRENT] Teritorinis mėlynosios atsinaujinančios energijos bendradarbiavimas

[SHARING] Miesto žiedinės ekonomikos bendradarbiavimo iniciatyvų apžvalga ir vertinimas

[LOCATE] Mažai anglies dioksido į aplinką išskirianti ekonomika: teritorijos ir ekonomika

Daugiau informacijos [čia](#):

Naujųjų geografinių vietovių valdymas

(angl. Governance of new geographies)

Tikslas: Šio teminio veiksmų plano projektų tikslas yra parengti metodologinius tyrimus, skirtus identifikuoti besiformuojančias geografines vietas, jų socialines ir ekonomines ypatybes ir integruotą plėtros potencialą. Taip pat, šio TAP tyrimai suteiks galimybę įvertinti esamus vietovių valdymo mechanizmus bei rekomenduoti naujus, skatinant funkcinį požiūrį vietovių planavime ir valdyme; pilietinių visuomenių tinklų kūrimą ir įtraukimą, jaunimo ir kitų suinteresuotųjų šalių iniciatyvas.

Šiame TAP bus pateikti novatoriški teritoriniai duomenys apie funkcinį teritorijų plėtros tendencijas, siekiant sustiprinti daugiapakopio vietovių valdymo mechanizmus, skirtus įvairių tipų funkcinėms sritims bei pagerinti erdvinio planavimo institucijų ir susijusių suinteresuotųjų šalių kompetenciją.

Dėmesys: bus sukurta žinių bazė, leidžianti geriau suprasti naujas besiformuojančias geografines sritis, atsižvelgiant į jų ribas, funkcines ir bendradarbiavimo priemones bei dalyvaujančias suinteresuotąsias šalis.

ESPOŃ PROJEKTŲ PAVYZDŹIAI:

[DIGISER] Skaitmeninės inovacijos valdyme ir viešųjų paslaugų teikime

[METRO] Sanglaudos politikos vaidmuo ir ateities perspektyvos planuojant metropolines zonas bei miestus

[ERMES] Jūrų ekonomikos klasterių valdymo strategija

[LAKES] Europos didžiųjų ežerų erdvinės pažangos ir integruotos plėtros galimybių teritorinė analizė

Daugiau informacijos [čia](#):

Krizėms atsparios teritorijos

(angl. *Places resilient to crises*)

Tikslas: pateikti teritorinius įrodymus apie Europos teritorijų pažeidžiamumą įvairių krizių, pvz.: aplinkos, ekonomikos, socialinių, sveikatos ir skaitmeninių sutrikimų, atveju. Nauji surinkti įrodymai suteiks informacijos apie konkrečias Europos teritorijų stipriąsias puses, leidžiančias atlaikyti krizes, ir apie konkrečias jų vystymosi galimybes, kurias galima panaudoti siekiant geriau suvaldyti krizių padarinius.

Lyginamieji tyrimai pagal šį teminį veiksmų planą gali padėti tiksliai nustatyti įvairių tipų teritorijų pažeidžiamumą ir riziką krizių atžvilgiu, taip pat transformacinės plėtros galimybes (remiantis geografiniais ypatumais ir panašumais ir t.t.).

Dėmesys: Šie tyrimai padės geriau suprasti galimas teritorines pasekmes, susijusias su įvairiomis krizėmis, suteikiant naujų įžvalgų visose srityse, kur susiduriama su netikrumu, spaudimu ir „juodosios gulbės“ įvykiais.

PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[Žalioji infrastruktūra] Biologinės įvairovės ir ekosistemų paslaugų didinimas vykstant teritorinei plėtrai

[TERRES] Atsparumas teritoriniu aspektu: Europos pertvarka krizių amžiuje

[ENSURE]- Tvari Europos urbanizacija žvelgiant iš uostamiesčio regeneracijos perspektyvos

[CHANEBO]- Iššūkiai prie išorinių ES šiaurės - rytų sienų LT

[VREPO] Fizinės gyvenamosios aplinkos pažeidžiamumo, atsparumo ir atkūrimo strategijos LT

Daugiau informacijos [čia](#):

Perspektyva visiems žmonėms ir teritorijoms

(angl. *Perspective for all people and places*)

Tikslas: plėtoti žinių ir įrodymų bazę apie augančios ekonominės ir socialinės konvergencijos (suartėjimo) teritorinius modelius. Šiame TAP daugiausia dėmesio bus skiriama geresniam socialinių ir ekonominių tendencijų supratimui ir naujų metodų kūrimui.

Remiantis Europos teritorijų įvairove ir potencialu, kuris yra pagrindinis veiksnys, lemiantis tvarų ir klestintį teritorinį vystymąsi (ne tik ekonomikos augimą), teritorinių įrodymų ir žinių plėtojimo veikla šiame TAP padės gerinti visų lygių politikos formuotojų gebėjimus ir įgūdžius bei valdymą visuose politikos sektoriuose.

Dėmesys: Šis TAP skatins bendradarbiavimą ir mokymąsi iš kolegų, siekiant skatinti prisitaikymo strategijas, atspindinčias platesnius kolektyvinius tikslus (klestintis vystymasis, įtrauktis, erdvinis teisingumas, gerovė, teisingas ir sąžiningas perėjimas ir kt.) ir į politikos formavimo procesus įtraukti visas atitinkamas suinteresuotąsias šalis.

PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[\[TERCOV\]](#) - Teritorinis COVID-19 poveikis ir politinis atsakas Europos regionuose ir miestuose

[\[OVERLAP\]](#) - Susidubliuojančios krizės, (per)formuojančios regioninių darbo rinkų ateitį

[RURALPLAN](#) - Inovatyvus planavimas besitraukiančiose visuomenėse

[\[HOUSE4ALL\]](#) Galimybė įsigyti prieinamą ir kokybišką būstą visiems žmonėms

[\[HERIWELL\]](#) - Kultūros paveldas – Europos regionų visuomenės gerovės šaltinis

[\[HERITAGE\]](#) - Materialusis kultūros paveldas kaip vienas iš strateginių teritorinės plėtros išteklių: poveikio žemėlapis, parengtas naudojantis Europos socialinių ir ekonominių rodiklių rinkiniu

Daugiau informacijos [čia](#):

Tarpvalstybinis gyvenimas, darbas ir kelionės

(angl. *Living, working and travelling across borders*)

Tikslas: Šio teminio veiksmy plano projektais siekiama plėtoti žinias ir rinkti įrodymus bei duomenis apie pasienio regionus. Tai apima iššūkių, su kuriais susiduria šie regionai nustatymą, bendradarbiavimo tyrimus tokiose srityse kaip paslaugos ir darbo vietos, regioninių skirtumų pripažinimą ir duomenų atotrūkio panaikinimą.

Dėmesys: Šiuo TAP siekiama padėti įvertinti Europos pasienio regionų socialinę ir ekonominę pažangą. Tai reiškia, kad yra poreikis ištirti, kaip šie regionai ekonomiškai veiasi labiau išsivysčiusias vietas. Šio TAP parengti tyrimai, įrodymai, analizės įgalina visų lygių valdymą, kartu pripažįstant bendruomenės dalyvavimo vertę.

PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[*\[CPS\] Tarpvalstybinės viešosios paslaugos*](#)

[*\[CPS2.0\] Tarpvalstybinės viešosios paslaugos*](#)

[*\[TIA CBC\] Teritorinis tarpvalstybiniam bendradarbiavimo poveikio vertinimas*](#)

Daugiau informacijos [čia](#):

Išmanus ryšys

(angl. *Smart connectivity*)

Tikslas: Šio veiksmų plano projektais siekiama išspręsti teritorinius iššūkius, taikant skaitmeninę transformaciją. Norint įgyvendinti šį tikslą, reikia ieškoti būdų, kaip pagerinti ryšį (tiek skaitmeninį, tiek ekologišką), tobulinti skaitmeninius įgūdžius ir kurti naujus viešųjų paslaugų koordinavimo visais valdymo lygiais metodus, galiausiai, skatinti skaitmeninę sanglaudą.

Dėmesys: Šis TAP tiria tiek skaitmeninius, tiek fizinius ryšius. Jame pagrindinis dėmesys skiriamas skaitmeninės pažangos stebėjimui, skaitmeninės atskirties panaikinimui ir prieinamumo gerinimui (ypač mažiau susijusiose srityse) pasitelkiant išmaniojo mobilumo sprendimus. Remiantis ESPON atliktais tyrimais, pateikiamos politikos rekomendacijos transporto, prieinamumo ir skaitmeninių paslaugų gerinimui, daugiausia dėmesio skiriant atsiliekantiems regionams.

PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[LORDI] Sistema

[STISE] Darni transporto infrastruktūra strateginiame miesto regione Eurodelta

[DIGIPLAN] Teritorijų planavimo veiklų įvertinimas naudojant skaitmeninio plano duomenis

[T4] Regioninės ekonomikos technologinė transformacija ir perėjimas

Daugiau informacijos [čia](#):

Europos teritorijos pasaulinėje sąveikoje

(angl. *European territories in global interactions*)

Tikslas: Šio teminio veiksmų plano tikslas – parengti politikos formuotojus „budriam, dinamiškam ir prisitaikančiam“ požiūriui į regionų konkurencingumą atviros strateginės autonomijos (ASA) kontekste. Būtina suprasti, kaip atvira strateginė autonomija, kuri teikia pirmenybę ekologiškiems ir skaitmeniniams perėjimams, **paveiks** prekybą, prieigą prie technologijų ir užsienio investicijas skirtinguose regionuose. Šios temos parengtų ESPON dokumentų žinios bus panaudotos kuriant rekomendacijas dėl teritorinių strategijų pritaikymo konkurencingumui palaikyti.

Dėmesys: Šis TAP daugiausia dėmesio skirs atviros strateginės autonomijos teritorinei dimensijai įvertinti bei nagrinės kaip strateginės autonomijos akcentavimas **paveiks** Europos regionų konkurencingumą pereinant prie žaliųjų ir skaitmeninių technologijų. Pagal šį TAP vykdomuose moksliniuose tyrimuose bus nagrinėjama, kaip ASA priemonės **paveiks priklausomybę nuo pasaulinės prekybos, technologinių tinklų ir užsienio kapitalo nuosavybės** bei kaip regionai galėtų prisitaikyti prie šių pokyčių.

PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[\[IRIE\] Tarpreregioniniai santykiai Europoje](#)

[\[Pasaulis Europoje\] Pasauliniai tiesioginių užsienio investicijų srautai Europoje](#)

Daugiau informacijos [čia](#):

Natūralus prisitaikymas prie klimato kaitos

(angl. Adapting to the impacts of climate change)

Tikslas: Šio teminio veiksmų plano projektais siekiama remti pastangas prisitaikyti prie klimato kaitos, skatinant gamta pagrįstus sprendimus (GpS). Tai bus daroma pateikiant įrodymus apie klimato kaitos teritorinį poveikį bei gamta pagrįstų sprendimų veiksmingumą įvairiose srityse. Šiuo TAP taip pat siekiama pagerinti politikos formuotojų gebėjimus integruoti gamta pagrįstus sprendimus į teritorinės plėtros strategijas.

Dėmesys: Šiame TAP daugiausia dėmesio skiriama teritorinio prisitaikymo prie klimato kaitos aspektui, naudojant gamta pagrįstus sprendimus. Jame bus pateikti rodikliai, skirti įvertinti klimato pažeidžiamumą ir gamta pagrįstų sprendimų intervencijų veiksmingumą. Tyrimo metu taip pat bus nagrinėjama, kaip GpS galėtų prisidėti prie kitų ES politikos tikslų (pavyzdžiui, gamtos apsaugos), kartu stiprinant teritorinę sanglaudą. Galiausiai, TAP bus nagrinėjama, kaip geriausiai sutelkti finansavimą GpS įgyvendinimui paremti.

PROJEKTŲ PAVYZDŽIAI:

[ESPON TITAN] Teritoriniai stichinių nelaimių padariniai

Daugiau informacijos [čia](#):